

Sfântul voievod Constantin Brâncoveanu cu fiii săi. Aniversare 2014

„Slujba mea este să îndur nevoile și să rabd năpăștile și chiar să-mi vărs sângele în numele lui Hristos și al Domnului nostru Dumnezeu, pentru credință”,

extras dintr-o scrisoare a voievodului Constantin Brâncoveanu Țarului Petru cel Mare al Rusiei

Anul acesta fiind anul omagial al Sfinților Martiri Brâncoveni, sunt sigur ca atât în presa scrisă, cât și la radio și televiziuni, la școli, primării, facultăți, ambasade, reuniuni preoțești și episcopești, pe scurt atât în viața politică, educativă și bisericească s-au făcut nenumărate prezentări despre multe din aspectele vieții și mărturisirii Sfinților Martiri Brâncoveni.

În prezentarea de astăzi mi-am propus nu să repet ceea ce ați văzut, citit și ascultat deja, nici nu am pretenția să vă pot învăța ceva despre care încă nu știți în legătură cu Sfinții Martiri Brâncoveni. Aș vrea doar, după o succintă trecere în revistă a ceea ce a caracterizat viața acestui mare mărturisitor de credință, iubitor de biserică, de țară și de cultură, să ne oprim câteva minute și să medităm asupra felului în care domnitorul Constantin Brâncoveanu a fost un personaj remarcabil al timpului său, reușind – în același timp – și aici este marea minune !!! să devină și un prieten al Mântuitorului Hristos, precum și un ilustru câștigător al Împărăției Lui Dumnezeu, dincolo de toate piedicile și aparențele potrivnice.

Așa cum am învățat cu toții, Principatele Române s-au găsit de-a lungul timpului la răscrucea drumurilor și intereselor mai marilor puteri și puternici ai “veacului acestuia”. Așa cum frumos spunea pelerinilor veniți în vizită la Mănăstirea Putna, un plăcut al lui Dumnezeu părinte din secolul XX, «dintre toți cei care au fost vecinii Țărilor Române pe tot parcursul istoriei lor zbuciumate, singurul care niciodată nu a încercat în nici un fel, nici să fure sau să știrbească din pământul românesc și nici să pună stăpânire pe nimic din bogățiile lui a fostMarea Neagră! »

Mai întâi a fost perioada cutezătorilor războinici domnitori care s-au împotrivit cu armele și au biruit vreme de decenii hoardele otomanilor, tătarilor, rușilor, polonilor, ungarilor, austrieșilor (« mărețele umbre » pe care le pomenește imnul României, « Mihai, Ștefan, Corvine », ne-uitând pe Mircea cel Bătrân, Alexandru cel Bun, Vlad Țepeș etc). După reușitele minunate și de neuitat ale acestora, din cauza marilor puteri care se uitau cu ochi hapsâni către Țările Române, domnitorii următori au luat decizia înțeleaptă de a plătit tribut Porții Otomane, pentru a se pune la adăpost de neprevăzutul schimbărilor politice și a căpăta o anumită autonomie internă.

Perioada în care a domnit Constantin Brâncoveanu a fost una foarte tulbură, caracterizată de puternice confruntări armate între turci și austriești, turci și imperiul țarist. Datorită abilităților sale calități de strateg și diplomat, precum și averilor sale fabuloase, pe care nu a precupețit să le pună în slujba țării, Constantin Brâncoveanu a reușit să aibă o domnie foarte îndelungată pentru perioada tulbură în care a trăit.

Constantin B. s-a născut în anul 1654, în satul Brâncoveni, ca nepot al voievodului Serban Cantacuzino. La vârsta de 1 an a rămas orfan, tatal sau fiind omorat în februarie 1655, în timpul răscoalei seimenilor și dorobanților, ridicată împotriva domniei.

A fost crescut de mama sa, de bunica după tată, Pauna Greceanu, și de unchiul sau, stolnicul Constantin Cantacuzino, ceea ce i-a prilejuit primirea unei educații alese. Copilaria și-a petrecut-o în casele parintesti din București, învățând limbile slavonă, greacă, turcă și latină, dovedindu-se iscusit la învățatura. Murind cei doi frați ai săi mai mari, toată mostenirea parintească rămase tânărului Constantin.

La vârsta de 20 de ani, în 1674 s-a căsătorit cu Marica, nepoata lui Antonie Voda din Popesti, cu care a avut 11 copii, 4 băieți: Constantin, Ștefan, Radu și Matei, și 7 fete: Stanca, Maria, Ilinca, Safta, Ancuța, Bălașa, Smaranda.

Împreună cu soția sa, Marica, au investit și chivernisit cu mare măiestrie averile moștenite, ajungând să fie proprietarul unor averi imense, pe care le-a plasat în diferite bănci din Europa de Vest.

În 1678, unchiul sau, Serban Cantacuzino ajunge domnitor. Datorită vastei sale culturi, precum și alesele sale calități Constantin Brâncoveanu a primit rând pe rând diferite dregătorii, urcând treptele ierarhiei boierești până la demnitățile de mare logofăt și ispravnic al scaunului țării. Ca urmare a experienței și încrederii dobândite a participat și la diferite misiuni diplomatice în Transilvania și la Constantinopol (1681).

La moartea subită a unchiului său (asasinat, se pare), la rugămintele și insistențele boierilor, și în special a celor din familia Cantacuzinilor, acceptă responsabilitatea de a deveni domnitorul Țării Românești.

În ciuda condițiilor geo-politice foarte complicate din epocă (atât imperiul otoman, cât și cel austriac, Polonia și Rusia doreau alianța cu Țara Românească în lupta cu celelate puteri, cu dorința ascunsă de a o anexa ulterior proprietăților lor), printr-o politică externă îndrăzneată și o politică internă inspirată, punând în folosul țării averea sa fabuloasă precum și cunoștințele, flerul și experiența sa, înconjurându-se de oameni de valoare din țară și aducând la curtea sa oameni de excepție din Răsărit și Apus, Constantin Brâncoveanu a reușit inimaginabila performanță de a conduce cu succes Țara Românească vreme de mai bine de un sfert de secol.

Echilibrul instabil al jocurilor diplomatice dus cu măiestrie de către Constantin Brâncoveanu a primit o lovitură fatală cu ocazia războiului ruso-turc din 1710 - 1711. Numirea de către Poarta a lui Dimitrie Cantemir în domnia Moldovei (14/25 noiembrie 1710), iar mai târziu, trecerea acestuia de partea tarului, l-au descumpanit cu totul. Stînjenit vizibil de expediția marelui vizir Mehmed Baltagi, îndreptîndu-se cu ostirile spre Moldova, unde intrasera trupele lui Petru I, și influențat, poate, și de moderatia aratăta de Imperiul habsburgic, ce n-a voit să se amestece în conflict, Brâncoveanu s-a limitat să trimită la Iasi în mai 1711 într-o misiune exploratorie pe Gheorghe Castriotul, sub pretextul medierii unei paci între adversari, dar în realitate spre a sonda intențiile tarului. Domnul a așteptat însa zadarnic un răspuns de la rusi – iritați de aparenta sa inactivitate – și s-a găsit în cea mai mare incertitudine cu ostirea adunată în tabara de la Urlati, în speranța sosirii trupelor lui Petru spre a li se alătura dacă acestea vor dobîndi izbînda împotriva turcilor și-i vor opri să treacă Dunarea.

În pofida atîtor dificultăți, partida Cantacuzinilor s-a declarat pentru o colaborare militară fatisă cu rusii, iar marele spatar Toma Cantacuzino, în fruntea unui steag de calareți munteni, a dezertat din tabara domnului și s-a alăturat mai târziu trupelor rusești care au cucerit Brăila. Această scurtă victorie a fost fără nici un viitor pentru că armata țarului a capitulat în lupta de la Stănilești. După fuga spatarului Toma, grav compromis în fața Porții și fără nici un sprijin de nicaieri, C. B. s-a văzut obligat să trimită marelui vizir Mehmed Baltagi provizii și să suporte armata otomană.

A căzut victimă, din nefericire, avariției și corupției de la Istanbul, precum și geloziei și intrigilor boierilor din familia Cantacuzinilor, prin intervenția cărora a fost mazilit, torturat și ucis. Pîrile și denunturile s-au aglomerat la Poarta, fiind arătat ca tradator, întretinînd corespondența secretă cu austriei, rusii, polonii și venetienii, ca jecmanitor al saracilor și al țării, depunînd averi uriase la bancile din Venetia și în alte locuri, cu care spera să se întretina după ce ar fi fugit cu familia în Transilvania unde posedă întinse proprietăți, ca îndemnase pe Toma Cantacuzino să treacă la rusi, ca bătuse monede comemorative de aur pentru împlinirea a 25 de ani de domnie s.a. În acest timp C.

B. facuse eforturi disperate sa asigure pe turci de credinta lui, supunându-se tuturor cererilor banesti ale Portii.

După victoria Porții în războiul cu rușii, din 1711, otomanii și-au schimbat atitudinea față de Brâncoveanu. Dispunând de însemnate avutii, bucurându-se de o influență politica notorie și întretinând relații strânse cu puterile creștine – devenise prea flagrant spre a mai putea fi tolerat de turci și de aceea Poarta luând drept valabile acuzațiile, cunoscute ei de multa vreme, aduse domnului de partida Cantacuzinilor și sustinatorii acestora, a procedat la mazierea domnului la 24 martie 1714 prin trimiterea lui Mustafa aga capigi-basa cu o escorta la Bucuresti.

Constantin Brâncoveanu a fost arestat și dus cu întreaga familie la Constantinopol, după ce toate bunurile și averea descoperite în țara cifrându-se la 12.000 de galbeni i-au fost confiscate. Turcii l-au acuzat pe Brâncoveanu că ar fi acumulat o avere impresionantă și l-au poreclit "Prințul Aurului". Au încercat să pună mâna pe averea sa. Domnitorul s-ar fi putut salva dacă le-ar fi dat turcilor 20.000 de pungi cu aur (aprox. 11 milioane de galbeni), dar a refuzat.

Există oameni care caută și astăzi o presupusă comoară despre care se spune că domnitorul ar fi ascuns-o sub o mănăstire din Mehedinți, acum 300 de ani.

Aruncat în temnița de la Edi-kulé și stramutat apoi în cea de la Bostangi basa de lângă prima poartă a Seraiului, Brâncoveanu a fost supus torturilor spre a marturisi locurile unde și-a ascuns averile, depozitate de fapt în bani lichizi la Brasov și la Zecca Venetiei. În ziua de Sfântă Mărie Mare, 15 august 1714, când Marica ar fi trebuit să-și sărbătorească onomastica și domnitorul împlinea 60 de ani, și-a pierdut soțul și pe cei patru băieți. Anton Maria del Chiaro (secretarul său pentru relațiile cu Occidentul) relatează că trupurile au fost târâte prin oraș și apoi aruncate în apele Bosforului, de unde au fost pescuite de niște pescari și înmormântate într-o mănăstire ortodoxă, la Halki, iar capetele purtate în pari și înfipte la poarta palatului unde au stat trei zile, după care au fost aruncate în mare.

Văduvele celor ucisi și cu unicul nepot de fin al defunctului domn, ramaș în viață, au fost surghinuiti în Asia Mica. Doamna și membrii familiei care scăpaseră de urgia sultanului au fost închiși la Bostangibașa, unde au stat timp de șapte luni. Au reușit să scape de aici, după ce au fost răscumpărați cu suma de 100 de pungi de galbeni, dar s-a dispus surghiunirea lor pe țărmul Mării Negre, în Caucaz, de unde au fost eliberați în octombrie 1716, permițându-li-se întoarcerea în țară. A sosit la București împreună cu noul domn investit de sultan, Ion Mavrocordat. A început recuperarea moșiilor, viilor, palatelor și, cu ajutorul împăratului german Carol al VI-lea, a banilor pe care-i depusese la Viena. Cu ajutorul patriarhului ecumenic a obținut tutela nepotului ei, Constantin, căruia i-a păstrat jumătate din avere, după partajul făcut cu fiicele și ginerii ei, în iunie 1717. A reușit, în iulie 1720, să aducă rămășițele soțului și, probabil, pe ale fiilor săi pe care le-a înmormântat, la București, în Biserica Sfântul Gheorghe cel Nou, alături de care va fi înmormântată și ea.

Vorbind despre personalitatea acestui mare voievod, marele istoric Nicolae Iorga îl definește ca: «Domn autonom în țara lui, înconjurat cu prestigiul superior al cesarilor constantinopolitani ai lui Constantin cel Mare, în întreaga lume a Orientului, aceasta a fost situația lui Constantin Vodă Brâncoveanu » iar renumitul arhitect contemporan G. M. Cantacuzino spune că: „Dacă domnia lui n-a fost decât un lung joc periculos, ce-și cerea norocul în mijlocul vicleniilor lăuntrice și mișeliilor exterioare, joc care n-a încetat a fi o singură clipă o sfidare a soartei care trebuia să se răzbune crunt în urmă, arta brâncovenească nu trădează o clipă lungă suferință a mândrului boier... Epoca lui Constantin Brâncoveanu, judecată după operele lăsate, este singura epocă de destindere, în care un surâs vioi și optimist a luminat fața trudită a neamului nostru”.

Apărător și păstrător al Ortodoxiei

„Strictul, severul și fanaticul apărător al Ortodoxiei”, cum îl numea Nicolae Iorga, a căutat să formeze un front antiotoman al celor trei Țări Române, pe baza unor înțelegeri cu domnii Moldovei și Principii Transilvaniei.

Voievodul dorea să apere lumea ortodoxă din Balcani și să păstreze integritatea ortodoxiei în Transilvania împotriva tendințelor de catolicizare, într-o vreme când Biserica Catolică amenința adevărata unitate a neamului românesc și mulți dintre unguri trecuseră deja la calvinism.

Principatul Transilvaniei fusese ocupat de habsburgi și cedat apoi acestora de către turci în 1699, iar când habsburgii au impus românilor trecerea la catolicism, Brâncoveanu a intervenit pe lângă împăratul Leopold I pentru apărarea credinței ortodoxe și pentru că românii să nu fie forțați să treacă la catolicism. În urma demersului sau împăratul a emis în 1701 două diplome prin care românilor li se dădea, temporar, dreptul de a-și alege confesiunea.

În apărarea credinței românilor Brâncoveanu nu era însă singur, întreținerea corespondență cu duhovnici, diaconi, preoți și ierarhi din întreg spațiul ortodox, iar la Curtea Domnească de la București erau prezente importante fețe bisericești.

Marele teolog **Antim Ivireanul**, de origine georgiana, (martirizat și el de turci mai târziu) a fost adus la curte la scurt timp după ce Brâncoveanu a urcat pe scaunul domniei și a trăit în preajma domnitorului până în 1708 când a fost ales mitropolit al Ungrovlahiei.

În Țara Românească a învățat limba română și slavona, meșteșugurile tiparului și gravurii și i s-a încredințat conducerea tipografiei domnești din București. Prin cele 63 tipărituri lucrate de el însuși sau patronate de el în diferite limbi este considerat, alături de Diaconul Coresi - autorul primelor cărți în limba română, cel mai mare tipograf din cultură medievală românească.

I-au fost sfătuitori voievodului Brâncoveanu și **Dionisie al IV-lea Sirigul**, cel care îl unse ca domn în 1688, și **mai mulți episcopi ai Bisericii grecești, exilați în Țară Românească**, care locuiau la Curtea din București și se luptau cu cuvântul și cu scrisul împotriva papistașilor (păpistă în maghiară înseamnă catolic).

Din 1700 și până la 1704 la curtea lui Constantin Vodă a fost prezent și **patriarhul Alexandriei Atanasie al II-lea** căruia la plecare Brâncoveanu i-a dăruit tiparnița arăbească de la Snagov.

Hrisant Notara, devenit patriarh al Ierusalimului în 1707, a fost bun prieten al familiei Brâncoveanu încă din vremea când era arhimandrit. A trăit și el un timp la curtea lui Brâncoveanu ca profesor al fiilor săi și l-a însoțit între anii 1697-1701 într-o călătorie de studii la Padova și la Paris pe Radu Cantacuzino, al doilea fiu al stolnicului Constantin Cantacuzino. Și după plecarea de la București Hrisant Notara a rămas un sprijin pentru familia Brâncoveanu și a avut relații speciale în plan politic și cultural cu stolnicul și cărturarul Constantin Cantacuzino.

Tipografiile propagarea Ortodoxiei

În anii domniei lui Brâncoveanu, între anii 1688 și 1714, în Țară Românească au funcționat cinci tipografii. La București există deja o tipografie, încă din vremea lui Duca Voievod, și din inițiativa Mitropolitului Antim Ivireanul și a episcopului Mitrofan al Buzăului au fost înființate tipografiile și la Snagov, Râmnic, Buzău și Târgoviște.

De numele lui Brâncoveanu se leagă în special tipărirea în 1688 a primei ediții a traducerii integrale în limba română a Bibliei. S-a numit Biblia de la București, traducerea a început în timpul domniei lui Șerban Cantacuzino în jurul anului 1682, dar a fost tipărită în timpul domniei lui Brâncoveanu. La traducere au lucrat un grup de cărturari între care și frații Șerban Greceanu și Radu Greceanu. Acesta avea să devină în 1693 cronicarul oficial al domniei lui Constantin Brâncoveanu, scrierea sa cea mai cunoscută fiind intitulată

„Începătura istoriei vieții luminatului și preacrestinului domnului Țării Românești Io Constantin Brâncoveanu Basarab voievod”.

Au fost tipărite, tot în limba română, Psaltirea, Sfânta Evanghelie, Molitfelnicul, Octoihul, Liturghierul, Ceaslovul, Apostolul și predicile lui Ioan Gură de Aur, sub titlul Mărgăritarele. S-au tipărit în special cărți pentru slujbele religioase și pentru școlile din Țară Românească și din Moldova, dar și pentru susținerea ortodoxismului din Transilvania și Maramureș, pentru popularizarea teologiei și a vieților sfinților și chiar romane cavalești, iar tipăriturile erau împodobite artistic, paginile aveau frontispiciu, inițiale și litere mari și frumoase.

Cărțile nu erau vândute ci împărțite gratuit de către Domnie sau Mitropolie, și aveau că scop susținerea cultului ortodox, iar tipărirea se făcea cu banii lui Vodă Brâncoveanu și ai Mitropolitului Antim. Cărțile destinate românilor foloseau cuvintele înțelese de toți, fără topica străină, cu fraze simple și elegante și de aceea limba din tipăriturile Epocii brâncovenești a adus o contribuție însemnată la formarea limbii literare.

Dar poate cel mai important act de susținere a lumii ortodoxe a fost inițiativa lui Brâncoveanu de a fi tipărite cărți de slujba și de învățătură a credinței și în limbile greacă, arabă și georgiana. Pentru preoții ortodocși din Arabia, care nu aveau cărți de cult, s-au tipărit un Liturghier și un Ceaslov în greacă și arabă, iar la Alep, în Siria, a fost trimisă o tipografie și litere arabe turnate în tipografia de la Snagov cu care s-a tipărit Psaltirea arabă, având pe frontispiciu stema Țării Românești și inițialele lui Constantin Brâncoveanu. Tipografia a funcționat aproape doua secole și a tipărit mai mult de 70 de titluri. Voievodul Brâncoveanu a trimis o tipografie și în Georgia, în patria mitropolitului Antim, unde s-au tipărit primele Evanghelia și Liturghierul în limba georgiana.

În 1701 la tipografia din București, tot la inițiativa lui Constantin Brâncoveanu, s-a tipărit și prima carte în limba turcă din toată lumea otomană, numită Proschinitarul Ierusalimului și a toată Palestina.

Pentru a susține ortodoxii s-au făcut donații de cărți și tipografii, de bani, odoare și obiecte bisericești pentru românii din Transilvania, dar și pentru Patriarhia Ecumenică de la Constantinopole - cea mai înalta autoritate canonică a Lumii creștin-ortodoxe, pentru Mănăstirile din Athos și de la Muntele Sinai, pentru locurile sfinte de la Ierusalim, Patriarhiile din Antiohia și Alexandria, mănăstirile și bisericile de peste Dunăre din Serbia și Bulgaria.

Pe lângă scrierile religioase, propovăduirea Ortodoxiei în Occidentul catolic și protestant s-a făcut și prin relațiile cu marile universități europene ale vremii, mai ales Oxford și Cambridge, unde au fost trimiși teologi formați la Academia Domnească de la Sfântul Sava înființată de Brâncoveanu în 1694. Academia cu predare în limba greacă corespundea unei Facultăți de filosofie și litere și forma tineri greci, bulgari, sârbi și aromâni și se bucură de un mare prestigiu în Europa.

Bun administrator, după cum ne indica și cronică visticierii sale, Brâncoveanu s-a dorit un patron al culturii și de aceea a strâns la curtea sa un grup variat și numeros de carturari, atât români, cât și străini, în special balcanici. S-a format, în aceste condiții, la curte un grup al „iubitorilor de învățatura și studiosi” care solicita o literatură mai rafinată decât cea oferită de „cultura comună:” pentru aceștia au fost imprimate exercitiile retorice ale fiilor lui Brâncoveanu sau cartile de polemică confesională.

În jurul tipografiilor de la București, Snagov, Buzău, Râmnic și Țîrgoviste s-a grupat un număr de corectori, gravori, traducători care au format o adevărată „lume a cartii”. Acești mici carturari s-au alăturat unor scriitori ca frații Greceanu, Mitrofan sau Teodosie, formând o mișcare intelectuală.

Înnoirea structurii este favorizată și susținută de patrunderea cărții străine în bibliotecile din țară; Brâncoveanu însuși a achiziționat, prin trimisii săi, cărți din Franța și Italia, formând o bogată și variată bibliotecă; existența unor lexicoane în această colecție și a unor Biblii străine, utilizate la traducerea Bibliei în română, acum trei sute de ani, indică faptul că principele nu a fost doar un mecena, ci și „un carturar implicat direct în viața spirituală a epocii sale, ca un creator de cultură.”

Patriarhul Atanasie al Antiohiei laudă tocmai activitățile care formează baza modelului și despre care vorbea Radu Greceanu: „multe și mărețe clădiri și zidiri, spre folosul și binefacerea locuitorilor, în special licee și școli de deosebite științe și învățături – școli grecești, slavoneste și românești și pentru aceste limbi ați făcut și tipografie.”

Ctitorirea de biserici și mănăstiri

Constantin Brâncoveanu și-a arătat dragostea față de credință ortodoxă și prin construcția de biserici, zidite prin inițiativa domnitorului într-o combinație de stiluri arhitecturale care îmbină tradițiile artistice locale, influențele orientale bizantine și formele occidentale ale Renașterii.

Încă înainte de a ajunge domn, Brâncoveanu a ridicat două biserici, la Potlogi și altă la Mogoșoaia, iar la un an de la urcarea pe tron, în vara anului 1690 a pus piatră de temelie a celei mai importante din ctitoriile sale: Mănăstirea Hurezi sau Horezu.

În 1696 a refăcut din temelie Mănăstirea Mamul, pe locul unei biserici de lemn ctitorită de boierii Buzești, și refăcută apoi de mama sa, Jupâneasă Stanca din familia Cantacuzinilor, în memoria tatălui său, Papa Brâncoveanu, ucis în răscoala seimenilor.

În București a ctitorit trei biserici pe locul unor mai vechi: Biserica Sfântul Ioan cel Mare sau Grecesc și biserica Mănăstirii Sfântul Sava, ambele demolate, și biserica Mănăstirii Sfântul Gheorghe - Nou, unde au fost depuse și osemintele ctitorului, aduse în ascuns de soția sa în anul 1720.

Brâncoveanu a ridicat o biserică și în satul Doicești din județul Dâmbovița, iar împreună cu spătarul Mihai Cantacuzino, unchiul său, a zidit Mănăstirea din Râmnicu Sărat.

Domnitorul a zidit biserici și în afară Țării Românești. În Transilvania a ctitorit biserici la Făgăraș și la Ocna Sibiului și o mănăstire la Sâmbătă de Sus, distrusă însă în secolul XVIII din dispoziția autorităților habsburgice și apoi refăcută în prima jumătate a secolului XX.

La Constantinopol a zidit Biserica Sfântul Nicolae din cartierul Galata, la Mănăstirea Sfântul Pavel din Muntele Athos a făcut un paraclis (capelă) și o trapeză (sală de mese, refectoriu), iar la Ismail, pe malul stâng al Dunării, a ridicat o biserică cu hramul Sfântul Gheorghe.

Alte mănăstiri și biserici mai vechi: Mănăstirile Cozia, Arnota, Bistrița, Strehăia, Sadova, Gura Motrului, Dintr-un lemn, Curtea de Argeș, Dealu, Snagov, Biserica Domnească și Biserica Sfântul Dumitru din Târgoviște au fost refăcute și împodobite cu picturi în frescă. Au lucrat la ele doi din cei mai renumiți zugravi ai epocii, Pârnu Mutu și Constantinos - un pictor grec care a format o școală de zugravi de biserici la Hurezi.

Sfințenia domnului Brâncoveanu

A intrat în conștiința populară încă din timpul vieții pentru că poporului simțea că are la cârma țării un domn cu mare evlavie, la fel scriau în epocă și cronicarii săi, iar propriile sale însemnări, aflate astăzi la Biblioteca Academiei, vorbesc și ele despre faptele voievodului.

Înainte treburilor politice punea mereu Sfânta Liturghie și mergea la slujbe împreună cu întreaga familie și cu boierii de la curte, mulțimea mereu prin rugăciune lui Dumnezeu și mergea des la mănăstirile Hurez, Bistrița, Tismana, Dintr-un lemn și Maglavit. Domnitorul consemna în scrierile sale că se bucura când murea un inamic al Țării Românești de la curtea Sultanului pentru că „știa că Dumnezeu face judecată dreaptă și nu cruță pe potrivnicii Ortodoxiei”.

Înainte martiriului domnitorului Brâncoveanu și familiei sale li s-a promis crucea vieții dacă vor trece la islam, dar domnitorul care apăruse cu atât zel ortodoxia a răspuns cu demnitate: „Împărate! Averea mea, cât a fost, tu ai luat-o, dar de legea mea creștină nu mă las! În ea m-am născut și am trăit, în ea vreau să mor. Pământul țării mele l-am umplut cu biserici creștinești și, acum, la bătrânețe să mă închin în geamiile voastre turcești? Nu, Împărate! Moșia mi-am aparat, credința mi-am păzit. În credința mea vreau să închid ochii, eu și feciorii mei”.

Cronicarul Gheoghe Șincai scria în Cronica românilor că odată cu Brancovanul au pierit patru feciori ai lui cărora el le-a grăit astfel în ora morții: „Iată, toate avuțiile și orice am avut, am pierdut! Să nu ne pierdem încă sufletele... Stați tare și bărbătește, dragii mei! să nu băgați seama de moarte. Priviți la Hristos, mântuitorul nostru, câte a răbdat pentru noi și cu ce moarte de ocară a murit. Credeți tare întru această și nu va mișcați, nici va clătiți din credință voastră pentru viață și lumea această...”

Încă din anii 1730 circulă un cântec popular sub titlul „Istoria Măririi Sale lui Constantin Vodă Brâncoveanu din București”. Mitropolitul grec Calinic al Heracleei a făcut chiar un „Canon al domnului Valahiei Constantin Brâncoveanu”, iar în mănăstirile muntene a fost alcătuită o slujba a noilor mucenici care a circulat sub formă de manuscris

Sfințenia domnului muntean a fost cântată de către popor și exemplul lui a fost cinstit de către popor prin cântece și balade populare. O baladă populară culeasă de Vasile Alecsandri zice: „Brâncoveanu Constantin / Boier vechi și domn creștin / Lasă legea creștinească / Și te da-n cea turcească. / Facă Domnul ce o vrea / Chiar pe toți de mi-i tăia / Nu mă las de legea mea.”

Patriarhia de Constantinopol, aflată sub controlul turcilor, a aruncat anatema asupra lui Constantin Brâncoveanu, cel care susținuse întreg Răsăritul Ortodox că nimeni altul. Brancovenii au fost propuși spre canonizare încă din anul 1950, dar pentru că anatema nu fusese ridicată au putut fi canonizați de către Sinodul Bisericii Ortodoxe Române în 20 iunie 1992, când s-a hotărât că “de acum înainte și până la sfârșitul veacurilor, binecredinciosul voievod Constantin Brancoveanu, împreună cu fiii săi Constantin, Ștefan, Radu și Matei și cu sftnicul Ianache, să fie cinstiți cu sfinții, pomeniți cu slujbe și cântări de laudă în ziua de 16 august”.

Mărturii despre geniul și importanța domnitorului:

Teodosie VestemEANU, mitropolitul țării pe vremea aceea și un mare cărturar, face chiar o paralela între calitățile domnului român și ale împăratului Constantin cel Mare în prefata la Mineiul pe Septembrie din 1698: „cautînd dar atotînduratul Dumnezeu cu ochii blînd spre noi, pe alt Constantin acum a ridicat și la nume și la fapta asemenea cu acela, adică zic pe Maria ta, întru tot nevoitor blagocestiei, ca și acela, și foarte ales paznic celor de Dumnezeu date dogme, ca cum nu numai ale politiei cu înțelepciune chivernisești, ci și ale bisericii cu buna rînduiala împodobesti, ridicînd și înaltînd nu piramide și chipuri, ca cei de demult spre nici un folos, ci ca un al doilea Zorovavel, foarte mari din temelie manastiri;” iar în prefata la Pentecostar din 1701, el repeta „te asemeni cu marele împărat Constantin”.

„Maria ta, scrie în introducere la cronica sa Radu Greceanu, nu raspîndesti groaza norodului precum alti domni, ci cu dragoste te îngrijesti a-ti cîstiga inimile supușilor tai.

Zice mai departe pomenitul Democrit: acela care temut iaste de toti, ci însusi de toti sa se teama trebuieste.”

Iar în prefata la „Margaritare”, frații Greceni fac comparația între monarhul care „binele de obște caută și la sfârșitul care este de folos tuturor se uita și tiranul care numai la al său bine privește și lui însuși adăos șileste a câștiga și ca să-și facă voia singur își pune și își face legi și dreptăți poftele lui.”

Sfetcicul său, mitropolitul Antim Ivireanul spunea despre noul domn că acesta „se roagă lui Dumnezeu cu căldură ca să dea putere dintru înălțimea lăcașului său și prealuminatului nostru domn, pe care Pronia Sa l-a ales și l-a pus peste acest norod, ca să poată chivernisi cu înțelepciune, să țină întreagă turma ce i s-a încredințat, în mulți ani, luminat, cu fericită sănătate și s-o apere de lupii cei văzuți și nevăzuți”

Anton Maria Del Chiaro (secretarul lui Brâncoveanu pentru relațiile cu Occidentul) subliniază calitatea cea mai de pret a principelui Brâncoveanu care era adesea silit să trimită mari sume de bani în capitala unui imperiu macinat de corupție: era „precis și eficient în toate treburile, nu numai dinauntru, ci și din afara.”

Actualizare:

Este un om care poate fi definit în limbajul contemporan ca „multitasking”, un erudit, diplomat și filantrop, care a fost capabil să treacă dincolo de vitregiile timpului său și să folosească toate oportunitățile ce se puteau găsi în epocă, neprecupețind nici un efort, nici un ban, pentru propășirea bisericii, familiei, țării, culturii. A trăit în fiecare zi valorile Evangheliei, fapt care l-a păzit de a cădea în idolatria iubirii de argint, de plăceri, de confort și a fugii de responsabilitate. Nu și-a pierdut mințile atunci când a pierdut domnia, nu și-a vândut sufletul pentru a-și putea recupera bogățiile, nu s-a lepădat de Hristos pentru a-și putea păstra viața.

Dincolo de importanța sa pentru istoria României, pentru istoria artei, pentru istoria arhitecturii, pentru istoria culturii, a tipografiei, a diplomației, cred că pentru noi, creștinii ortodocși, are un rol primordial de viețuire și mărturisire creștină.

A avut de luptat cu imperiul otoman, care îi cerea neîncetat bani pentru ca să îi permită să guverneze țara sa. Turcii cereau și tribut de « sânge » băieți pentru ca să devină ieniceri și fete pentru seraiul sultanului ; turcii îi transformau prin îndepărtarea de țară și familie, prin educarea lor în valorile islamului și ale potrivnice creștinilor. Se ajungea astfel la situația în care copiii creștini (deveniți ieniceri, trupe de elită ale armatei otomane) să lupte împotriva propriilor părinți și frați.

« Societatea laică liberă » actuală ia cu forța același « tribut de sânge » de o manieră mult mai odioasă. Familiile creștine se îngrijesc de creșterea și plătesc educația copiilor lor, însă – din nefericire – nu au nici un control în ceea ce privește educația copiilor lor. Copiii lor dorm și mănâncă acasă, însă sunt transformați în spahii societății « laice », potrivit valorilor Evangheliei, moralei și familiei. În explicația părinților creștini rațiunile sunt foarte valabile : lipsa de timp, necesitatea ca amândoi părinții să lucreze la timp plin, poate chiar 2 job-uri, distanțele mari. Oare, sincer gândind, se pot compara toate aceste « explicații » cu vitregia vremurilor din timpul Sf. Constantin B. ? Oare nu ar trebui, mai întâi să ne rușinăm, comparându-ne cu epoca aceea și apoi, minunându-ne de inventivitatea și credincioșia domnitorului, să ne inspirăm și noi din exemplul său și să biruim și noi pe cei ce pe nesimțite ne fură copiii și viața și credința ?

Dacă unii istorici au făcut o critică domniei Sf. Constantin Brâncoveanu, aceea a fost în legătură cu impozitarea crescândă a populației. Aceasta era justificată de pretențiile crescânde ale Porții, precum și de corupția din capitala Imperiului Otoman. Cu toate că impozitele erau mari, domnitorul a fost capabil să împărtășească tuturor categoriilor sociale ale supușilor săi, dragostea și dorința sa de a le purta de grijă, exemplificată de

numeroasele sale acțiuni creștinești și culturale. Deși de obicei atunci când impozitele cresc și populația sărăcește au loc răscoale și revolte. Cu toate că impozitele au fost în permanentă creștere în timpul celor 26 de ani de domnie ai Sfântului Constantin B., istoricii nu pomenesc de nici o revoltă împotriva domniei (eu am căutat referințe și nu am găsit nici una !!!)

« Tributul » din ce în ce mai mare îl plătim și noi ; precum odinioară și azi copiilor noștri li se insuflă valori potrivnice Ortodoxiei, de data asta în numele laicității și « drepturilor » copiilor și tinerilor. Aceștia din urmă sunt inițiați și instigați în rebeliunea împotriva părinților și a valorilor lor, spre a deveni consumatori.... și robi vânduți ai plăcerilor, băncilor și statului autoproclamat « zeu unic »!!!

Ceea ce a salvat Biserica și Țara, pe vremea lui Brâncoveanu, a fost tocmai vitregia vremurilor, precum și rapacitatea, viclenia și lăcomia marilor puteri. Știindu-se mereu amenințat, că orice clipă de neatenție și ne-lucrare îi va fi fatală, C. B. a urmat cuvântului Sfântului Apostol Pavel, « priveghind și răscumpărând vremea » știind că « timpurile sunt rele » : și-a pregătit o temeinică educație, a studiat limbile vremii, obiceiurile și slăbiciunile dușmanilor săi, și-a întemeiat o familie puternică (« fericit bărbatul care are mulți copii ; acela nu se va rușina când va grăi cu dușmanii săi în poartă ») ; soția sa, Marica, este ecoul femeii înțelepte din Înțelepciunea lui Solomon : credincioasă, gospodină, bună chivernisitoare a casei, cu dragoste de soț și copii), și-a câștigat respectul, credincioșia și dragostea supușilor și prietenia locuitorilor Împărăției Cerurilor.

Pentru noi, credincioși și clerici, strănepoți din secolul XXI ai marelui domnitor, mulțumind lui Dumnezeu pentru moștenirea pe care am primit-o prin Constantin Brâncoveanu și fiii săi, îi cinstim memoria, îi cântăm faptele, îi cerem mijlocirea și ajutorul, dar, în același timp, trebuie să îi urmăm negreșit și necurmat exemplul, fără de care cinstirea sa nu este completă.

Sfinte Constantine, împreună cu fiii tăi, te rugăm să mijlocești la Împăratul Tuturor să ne ajute și să ne asiste în lupta noastră pentru vestirea Evangheliei și pentru dobândirea Împărăției cerurilor, de acum și în fiecare zi a vieții noastre. Amin.

Troparul: „Cel ce pentru dreapta credință și pentru neam te-ai învrednicit a suferi moarte de martir împreună cu fiii tăi Constantin, Ștefan, Radu, Matei și cu sfetnicul Ianache, dreptcredinciosule Voievod Constantin, roagă pe Hristos Dumnezeu să mântuiască sufletele noastre.”

Pr. Constantin Ciubotariu